

SAKSALAINEN KOULU NORJALAIS-SUOMALAISESTA NÄKÖKULMASTA

Ragnhild Andresenin ja Jaana Uuksulainen Suomesta vierailivat tammikuussa 2005 kahdessa saksalaisessa yhtenäiskoulussa koulussa. Raportissaan he ovat tarkastelleet kumpaakin koulua erikseen ja koulut eritelty käyttämällä kirjaimia A ja B. Kummankin koulun oppilaat ovat sosiaaliselta ja etniseltä taustaltaan hyvin heterogeenisiä. Heterogeenisuutta kuvaa muun muassa se, että vierailun ajankohtana toisen koulun oppilaat edustivat 29 kansallisuutta. Maahanmuuttajaoppilaiden määrä on kuitenkin pieni, koska vain pieni osa oppilaista on syntynyt muualla kuin Saksassa. Koulu A, jossa on noin 1000 oppilasta, toimii fyysisesti kahdessa erillisessä rakennuksessa. Ragnhild Andresen ja Jaana Uuksulainen vierailivat siinä osassa koulua, johon oli sijoitettu alempien luokkien opetus. Koulun B on koulua A suurempi. Sen oppilasmäärä on 1300.

Vierailuraportissaan Ragnhild Andresen ja Jaana Uuksulainen ovat kuvanneet sitä, mikä heidän mielestään näyttäytyi mielenkiintoisimpina tunnusmerkkeinä parhaalle käytännölle. Valikoidessaan esimerkkejä heterogeenista ja yksilöivästä opetuksesta, joita he itse pitivät parhaina, Ragnhild Andresen ja Jaana Uuksulainen päättivät keskittyä a) koulun yleiseen ilmapiiriin ja b) heterogeenisen ja yksilöllistävän opetuksen ja oppimisen todentumiseen luokassa.

Tammikuussa 2005 norjalainen Torunn Meyer Melin ja suomalainen Pirkko Pollari vierailivat kahdessa kokopäiväisessä yhtenäiskoulussa (Gesamtschule). Ensimmäisessä koulussa oli noin 1400 ja toisessa noin 800 oppilasta. Kummassakin koulussa sosiaaliselta ja etniseltä taustaltaan oppilaat muodostivat hyvin heterogeeniset ryhmät. Vierailijat haastattelivat koulun johtoa, opettajia ja oppilaita sekä seurasivat matematiikan, biologian, saksan ja englannin oppitunteja 5.–7. luokilla. Oppilaiden ikä vaihteli 12–14 vuoteen.

Torunn Meyer Melin ja Pirkko Pollari kirjoittivat muistiin havaintojen pohjalta tekemät ehdotuksensa parhaaksi käytännöksi yksilöllistävässä opetuksessa heterogeenisissä ryhmissä. He kertoivat hyväksyneensä listaan vain ne parhaat käytännöt, joista he olivat yksimielisiä.¹

VIERAILURAPORTTI

Torunn Meyer Melin ja Pirkko Pollari

Risum Comprehensive School, Norja ja Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto, Suomi

OPPILAIDEN JAKAMINEN RYHMIIN – PÖYTÄRYHMÄT/ ISTUINRYHMÄT

Molemmissa kouluissa oppilaat työskentelivät eri tunneilla ja aineissa pitemmän aikaa 4–6 oppilaan ryhmissä, toisin sanoen ryhmätyö ei kestänyt vain yhden tehtävän tai tunnin ajan.

Mielestämme on erinomaista, että opettajat muodostavat ryhmät tiiviissä yhteistyössä oppilaiden kanssa ja oppilaiden mielipiteet otetaan huomioon. Ryhmien kokoonpanoa myös vaihdellaan säännöllisesti, jotta oppilaat oppivat työskentelemään ryhmissä alkuperältään, kyvyiltään ja sukupuoleltaan erilaisten oppilaiden kanssa.

YKSILÖTYÖ – ”JUOKSEVA SANELU”

Opettaja jakoi eri puolille luokkaa pari kopiota tekstistä, joka oli oppilaille entuudestaan tuttu. Oppilaiden tehtävänä oli poistua paikoiltaan, mennä lähimmän kopion luokse ja opetella mahdollisimman monta lausetta ulkoa. Sen jälkeen heidän tuli palata omille paikoilleen ja kirjoittaa opettelemaisensa lauseet sitten vihkoon. Oppilaat saivat toistaa tätä, kunnes olivat saaneet jäljennettyä koko tekstin vihkoonsa. Kun oppilas oli valmis, opettaja tuli tarkastamaan tekstin tai pyysi oppilasta ver-

¹ Toimittanut Liisa Kyyrönen

taamaan sitä itse alkuperäistekstiin. Nopeammille oppilaille opettaja antoi lisätehtävän, joka kyseisellä tunnilla käsitteli välimerkkien lisäämistä tekstiin.

Oppilaat pitivät tehtävästä, koska he pääsivät liikkumaan luokassa. Tämä tehtävä antoi jokaiselle oppilaalle mahdollisuuden suoriutua tehtävästä omaa vauhtia ja omia kykyjään vastaavalla tavalla. Tehtävä myös tuki eri oppimistyyliä, kuten kinesteettistä tyyliä. Lisäksi tehtävä antoi toivon mukaan jokaiselle oppilaalle onnistumisen tunteen. Moni oppilas suoriutui tehtävästä nopeasti, mutta osalla kului paljon aikaa tekstin jäljentämiseen.

RYHMÄTYÖSKENTELEY

Kaksi opettajaa käytti ryhmätyötä oppitunneillaan. Äidinkielen tunnilla, joka oli saksan tunti, oppilaat suunnittelivat roolileikkejä koskien tupakointia. Opettaja antoi oppilaille kuvitellun tilanteen, joka heidän oli sitten esitettävä.

Biologian tunnilla oppilaiden piti aluksi suunnitella, miten he pääsisivät paikalliseen ”Aqua-Zoohon”. Tähän he käyttivät aikatauluja ja kaupunkikarttoja. Tämän jälkeen jokainen ryhmä sai kirjekuoren, jossa oli kuva eläimestä sekä ohjeistus julisteen tekoon kyseisestä eläimestä. Oppilaat vierailivat tässä eläintarhassa seuraavana päivänä.

Oppilaat työskentelivät ryhmissä hyvin. He alkoivat työstää annettua tehtävää heti sen saatuaan. He keskustelivat, jakoivat tehtäviä, jäsensivät tehtävän alatehtäviksi ja tukivat toisiaan. Nämä jokapäiväisestä elämästä otetut tehtävät tuntuivat myös motivoivan oppilaita. Yksi oppilaista kertoi, että heitä oli opetettu ryhmätyöhön ja että hän piti sitä itsekin tärkeänä työelämää ajatellen. Opettajille ryhmätyö antoi oivan mahdollisuuden auttaa yksittäisiä oppilaita.

KOTITEHTÄVIEN AIKA – ”PUUHATUNNIT”

Oppilaat voivat tehdä läksynsä kouluajalla koulussa. Näitä ”puuhatunteja” järjestetään vuositasosta riippuen 2-3 kertaa viikossa ja ne kestävät yleensä tunnin. Paikalla on opettajia ja harjoittelijoita auttamassa oppilaita. Tässä käytännössä hyvä puoli on, että jokainen oppilailla on mahdollisuus saada henkilökohtaista apua ja apua on tarjolla eri aineiden opiskeluun.

HENKILÖKOHTAINEN PALAUTE

Kaksi opettajaa kertoi, että he kokeita tarkistaessaan kirjoittavat jokaiselle oppilaalle myös hiukan sanallista palautetta tai ”opintovinkkejä” auttaakseen oppilasta opiskelemaan tehokkaammin. Kirjallisen palautteen antaminen on aikaa vievää, mutta mielestämme se kertoo myös sen, että opettaja ajattelee oppilaidensa parasta ja on kiinnostunut jokaisesta oppilaastaan.

MUIDEN OPPILAIDEN KAUTTA TAPAHTUVA ARVIOINTI

Oppilaat suunnittelivat ja toteuttivat roolileikkejä aiheesta tupakointi löytääkseen vaihtoehtoja sanoa ”EI” tupakalle. Roolileikkien jälkeen opettajat ja oppilaat istuivat ringissä ja arvioivat juuri näkemäänsä esitystä. Opettaja avasi keskustelun. Hän antoi oppilailleen paljon aikaa ja vapautta ilmaista omat mielipiteensä. Palautteen taso riippui suuresti oppilaasta, mutta tämä oppilastovereiden antama palaute selvästi inspiroi oppilaita ja kaikki halusivat osallistua, myös hitaammat oppilaat.

TEKIJÖITÄ, JOTKA VAIKUTTAVAT YKSILÖLLISTETTYYN OPPIMISEEN HETEROGEEENISISSÄ RYHMISSÄ

Mielestämme seuraavat tekijät vaikuttavat joko positiivisesti tai negatiivisesti yksilöllistettyyn oppimiseen heterogeenisissä luokissa.

Positiivisia tekijöitä:

- + eriteltyjä tehtäviä
- + eri versioita samasta opetusmateriaalista, kuten helppolukuisia kirjoja oppilaille tarpeen vaatiessa
- + yhteistä opettamista kollegan kanssa
- + erityisopettajan apua oppilaille, joilla on oppimisvaikeuksia
- + tukiopestusta koulun jälkeen (tukikursseja)
- + pienempiä luokkia (15 -20 oppilasta opettajaa kohden)
- + pidemmät oppitunnit (esim. 60 min.)
- + oppilaiden vastuuttaminen omasta oppimisestaan
- + positiivista ja rakentavaa palautetta, vaikka tulos ei olekaan täydellistä

Negatiivisia tekijöitä:

- suuri määrä frontaaliopetusta (luokka, jossa opettaja istuu edessä)
- opettaja, joka korjaa oppilaiden virheitä jatkuvasti

EHDOTUKSIA OPETTAJAKOULUTUKSEEN

Työyhteisön sisäistä jatkokoulutusta, jossa opettajille esitetään erilaisia tapauksia heterogeenisissä luokissa oppimisesta ja jossa heille tarjotaan luentoja tai työpajoja. Niissä heille kerrotaan miten he voivat tukea ”ei niin menestyksellisiä oppilaita”. On oleellista, että opettajat saavat myös tilaisuuden verrata eri tapauksia/tilanteita ja kuvailla pareittain tai ryhmissä omia tapauksia. Opettajat voisivat hyödyntää tapauksia omassa koulussaan. Nämä parit ja ryhmät voisivat olla kansallisia tai kansainvälisiä ja yhteydenpito ja ideointi voisi tapahtua internetissä. Jokaisen opettajan henkilökoh- taista kehittymistä tulisi tukea portfolion käytöllä.

EU MAIL -partnerimaiden järjestämä konferenssi työskenteleville opettajille aiheesta ”*Yksilö- listettyä oppimista heterogeenisissä luokissa*” mahdollistaisi projektitulosten esittelyn, oppimisma- teriaalien vertailun. Ohjelma koostuisi luennoista, esitelmistä, keskustelusta, työpajoista, jne.

Vierailijoiden omasta kansallisesta näkökulmasta tekemät muistiot

Ragnhild Andresen ja hänen norjalainen kollegansa Torunn Meyer Mellinin tutustuivat kumpikin kahteen kouluun ja näin ollen heillä oli käytössään yhteensä neljästä saksalaisesta koulusta tehdyt havainnot. Kouluvierailujensa jälkeen he vertasivat mielikuviaan ja kokemuksiaan. Muistiossaan he kertoivat keskittyvänsä vain siihen, mitä he pitivät ”parhaana käytäntönä” ja yrittivät yhdistää nämä käytännöt koulujen eetoksiin ja ideologioihin. Seuraavassa tekstissä norjalaiset kouluvierailijat ker- tovat tekemistään tulkinnoista:

Norjalainen näkökulma**VERKOSTOT**

Kaikissa neljässä koulussa koulun ja oppilaiden vanhempien välinen yhteistyö teki suuren vaikutuk- sen meihin kumpaankin, etenkin se, että vanhempien tuki oli täysin vapaaehtoista. Vanhempien antama tuki oli meidän silmissämme sekä käytännöllistä että ideologista ja sillä oli vaikutusta kou- lun ilmapiiriin. Koulun johto vahvisti mielikuvamme kertomalla, että osa-alueet, joilla vanhemmat auttavat ovat hyvin tärkeitä koululle ja sen toiminnalle. Vanhemmat toimivat kahviloissa, työtun- neilla, työ- ja leikkiryhmissä (kotitalous, luonnontieteet, kuvaamataito, liikunta, tekniikka, pelit, harrastukset jne.). He osallistuivat toimintaan myös olemalla läsnä tiloissa, joissa oppilaat viettivät

välituntejaan. Eräs äiti kertoi, että hän on edelleenkin yhteydessä kouluun, vaikka hänen lapsensa eivät ole enää kyseisessä koulussa. Syyksi hän sanoi, että yhteistyö koulun kanssa miellyttää häntä. Myös koulun ulkopuolisessa toiminnassa vanhempien ja koulun henkilökunnan välillä oli kanssakäymistä. Mielestämme näiden yhteyksien on oltava tärkeitä oppilaiden yhteenkuuluvuuden ja turvallisuuden tunteelle.

KUNNIOITUS JA HYVÄKSYNTÄ

Kaikkien koulujen oppilaat osoittivat tasapuolisesti kohteliaisuutta sekä aikuisia että toisiaan kohtaan tavalla, joka yllätti meidät.

TILOJEN JA KOULUN ALUEIDEN KÄYTTÖ

Kaikki oppilaat, joita haastattelimme, kertoivat pitävänsä eniten välitunneista. He nimesivät mieleisinä myös tiloja, joihin he voivat käyttää. Päätelemme, että yksi syy oppilaiden mielipiteisiin voi olla toimintamahdollisuudet, joita tarjotaan koulun eri toiminnoissa. Toinen voisi olla kodikkaasti sisustetut tilat. Yhdessä koulussa oli tila, joka oli tarkoitettu vain tytöille ja toinen vain pojille tarkoitettu tila. Nämä vain toiselle sukupuolelle tarkoitettut tilat tarjosivat mahdollisuuden kokoontua keskustelemaan aiheista, jotka ovat juuri tälle sukupuolelle ajankohtaisia. Mielestämme tällaiset toimenpiteet uskomme välittävän oppilaille sellaisen olon, että heidän eriävät tarpeensa otetaan huomioon ja että heitä kohdellaan kunnioittavasti. Uskomme myös, että nämä toimenpiteet vähentävät sopimatonta käytöstä ja kilpailua niin oppilaiden kesken kuin aikuisiakin kohtaan.

OSALLISTUMINEN JA OPPILAIEN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Kouluissa, joissa vierailimme, keskinäisen avun ja tuen painottaminen on johtanut hyvään tulokseen. Kaikki haastatellut oppilaat viittasivat tähän käytäntöön kertoessaan, mistä he pitävät hyvänä omassa koulussaan. Käytäntö, jossa vanhemmat oppilaat auttavat itseään nuorempia, tuntui myös edistävän solidaarisuutta oppilaiden keskuudessa. Yksi esimerkki tästä käytännöstä on ohjelma, jossa vanhemmat oppilaat pyrkivät selvittämään nuorempien konflikteja. Sosiaalipedagogit kouluttavat vanhemmat oppilaat tehtävänsä ja heillä on omat toimistonsa kyseisten tehtävien hoitamiseen. Käytäntö sopii esimerkiksi siitä, miten vastuuta sosiaalisesta elämästä voi kehittää sekä koulussa että sen ulkopuolella.

OPPILAIEN TIETOISUUS KOULUN EETOKSESTA JA PROFIILISTA

Merkittävä havainto oli se, miten moni oppilas, jonka kanssa keskustelimme, oli tietoinen koulunsa filosofiasta. Mielestämme tilanne tuskin olisi sama norjalaisissa kouluissa. Mietimme pitkään, miksi, ja tulimme siihen tulokseen, että vaikka meillä on pitkä perinne yhtenäiskouluista ja heterogeenisistä oppilasryhmistä, on kaiken ideologian takana kuitenkin lähinnä vain lakitekstit ja rehtorien puheet. Kouluissa yksilöllistetty oppiminen/mukautettu oppiminen nähdään oikeutena, joka on olemassa, mutta sen taustalla olevat arvot unohdetaan aivan liian usein. Tietoisuus koulun ideologiasta on usein enemmän ulkoinen hyväksyntä kuin sisäistetty mentaliteetti ja osa yleistä kulttuuria. Se tosiasia, että Saksassa yhtenäiskoulussa oleminen ei ole itsestäänselvyys lapsille ja nuorille, saattaa edesauttaa heitä ymmärtämään eroja perinteisen koulun ja yhtenäiskoulun välillä. välillä. Se saattaa olla myös koulujen vanhempien poliittinen kannanotto, joka tietoisesti välittää tätä ideologiaa oppilaiden keskuudessa. Joka tapauksessa pidämme tämänkaltaista tietoista toimintaa merkityksellisenä asenteen ja käytännön kehittämisessä. On erittäin tärkeää kiinnostus siihen, miten oppilaiden tietoisuutta voidaan kehittää oppilaiden keskuudessa havaitsemallamme tavalla. Sen vaikutus käytäntöön näkyy erilaisuuden hyväksymisenä ja sen ymmärtämisenä, mitä on tasa-arvo.